

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

Vol 1, No 1 (2024)

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

2^ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο

“Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα:
Συνεργασία, Προκλήσεις,
Δυσκολίες και Προοπτικές”

Πρακτικά Συνεδρίου

29-30 Νοεμβρίου 2024
Κέντρο Διάδοσης Ερευνητικών Αποτελεσμάτων
του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Διοργάνωση

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Ανατολικής Θεσσαλονίκης

Υπό την αιγίδα
Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Σε συνεργασία με

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής
Τμήμα Ψυχολογίας, Π.Τ.Δ.Ε., Τ.Ε.Φ.Α.Α.
Εργαστήριο Ψυχολογίας και Εκπαίδευσης
του Παιδιού - ΨΥΧΗ (Τ.Ε.Π.Α.Ε.)
Περιφερειακή Δίση Α/θμιας & Β/θμιας
Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας

ISBN: 978-618-82743-3-4

Πιλοτικό πρόγραμμα Σχολικής Διαμεσολάβησης
στο 3ο Νηπιαγωγείο Ν. Ραιδεστού: Οι αποστολές
του Προκόπη του Διαμεσολαβητή

Ανδρομάχη Γιατράκου, Πέτρος Σταγιόπουλος, Μόνα
Ζωή Τσαμίδου, Στέλλα Ζωγράφου, Ευανθία Σκουφά,
Αικατερίνη Μαρμαρά

doi: [10.12681/pansynschool.7537](https://doi.org/10.12681/pansynschool.7537)

Πιλοτικό πρόγραμμα Σχολικής Διαμεσολάβησης στο 3^ο Νηπιαγωγείο Νέας Ραιδεστού: Οι αποστολές του Προκόπη του Διαμεσολαβητή

Γιατράκου Ανδρομάχη

*Ειδική Παιδαγωγός Msc, Νηπιαγωγός Τ.Ε. και μέλος της ΕΔΥ
3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού
mahigiatraku@gmail.com*

Σταγιόπουλος Πέτρος

*Δρ. Ειδικής Αγωγής, Προϊστάμενος 1^ο ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. Α΄ Θεσσαλονίκης
pstagios@gmail.com*

Τσαμίδου Μόνα-Ζωή

*Ψυχολόγος Msc, μέλος της ΕΔΥ 3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού
monazoi.tsa@gmail.com*

Ζωγράφου Στέλλα

*Κοινωνική Λειτουργός Msc, μέλος της ΕΔΥ 3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού
stellazografou@gmail.com*

Μαρμαρά Αικατερίνη

*Νηπιαγωγός 3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού
katrmar276@gmail.com*

Σκουφά Ευανθία

*Σχεδιαστική Επιμέλεια Υλικού, ΕΒΠ 3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού
eviskoufa@gmail.com*

Περίληψη

Στα πλαίσια της ανάπτυξης δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των μαθητών και μαθητριών και αναγνωρίζοντας τον πολύτιμο ρόλο της σχολικής διαμεσολάβησης στην επίλυση συγκρούσεων, το εκπαιδευτικό προσωπικό και η ΕΔΥ του 3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού με την υποστήριξη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας και του 1^{ου} ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.Α΄ Θεσσαλονίκης υλοποίησε πιλοτικό πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης. Για πρώτη φορά στην προσχολική εκπαίδευση, τα παιδιά εκπαιδεύτηκαν συνολικά σε μικτές ομάδες προνηπίων και νηπίων για να αποκτήσουν δεξιότητες διαχείρισης και ειρηνικής επίλυσης των συγκρούσεων. Η προσπάθεια αυτή στηρίζεται στην ολιστική αντίληψη και φιλοσοφία που αναγνωρίζει το εκπαιδευτικό σύστημα ως μια συνέχεια από την προσχολική έως την δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οπότε, η προσχολική εκπαίδευση είναι σημαντικό να συμμετέχει σε κάθε προσπάθεια υλοποίησης προγραμμάτων σε επίπεδο πρόληψης και αντιμετώπισης των συγκρούσεων και διαφωνιών στο σχολικό περιβάλλον. Κοινός στόχος είναι η μείωση της επιθετικότητας και των περιστατικών βίας στο σχολείο, η βελτίωση του σχολικού κλίματος και η ενίσχυση της κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών. Σχεδιάστηκαν λοιπόν και υλοποιήθηκαν δραστηριότητες προς αυτό το σκοπό. Σημαντικό αποτέλεσμα του προγράμματος είναι ότι τα νήπια έμαθαν να ερμηνεύουν τα συναισθήματά τους, τι τα προκαλεί και πώς εκδηλώνονται. Συνειδητοποίησαν την έννοια της σύγκρουσης, το ρόλο τους μέσα σε αυτήν και πώς μπορούν να τη διαχειριστούν. Ακολούθησαν τις συμβουλές του Προκόπη του διαμεσολαβητή και μέσα από τις αποστολές του, κατανόησαν τη σημασία του ρόλου του και έγιναν και αυτά μικροί

διαμεσολαβητές από τη νηπιακή ηλικία. Παράλληλα, σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε πρωτότυπο εποπτικό υλικό, κατάλληλο για την προσχολική ηλικία. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα μπορούσε να εφαρμόζεται στο νηπιαγωγείο στο πλαίσιο των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων με πολλαπλά οφέλη για τα ίδια τα νήπια με την ενεργή συμμετοχή σχολείου, παιδιών και οικογένειας.

Λέξεις – κλειδιά: σχολική διαμεσολάβηση, επίλυση συγκρούσεων, διαμεσολαβητές, νηπιαγωγείο

1. Εισαγωγή

Οι συγκρούσεις και τα περιστατικά βίας στο σχολικό πλαίσιο αποτελούν τα τελευταία χρόνια μια πραγματικότητα που αποκτά δυσάρεστες διαστάσεις και επιζητά επιτακτικά λύσεις. Αποτελεί ένα θέμα που απασχολεί την επιστημονική κοινότητα και για το οποίο γονείς και εκπαιδευτικοί καλούνται να εφαρμόσουν αποτελεσματικές πρακτικές σε όλες τις σχολικές βαθμίδες και τις ηλικιακές ομάδες. Οι αφορμές για την εκδήλωση μιας σύγκρουσης στην σχολική κοινότητα είναι πολλές και δυστυχώς η αδυναμία των παιδιών να εφαρμόσουν αποτελεσματικά δεξιότητες επίλυσης των συγκρούσεων αυτών, οδηγεί σε αρνητικές και πολλές φορές σε καταστροφικές συνέπειες. Έτσι, πολλές φορές μια σύγκρουση μεταξύ μαθητών και μαθητριών εκδηλώνεται με βίαιη συμπεριφορά, όπως καυγάδες, ύβρεις, κοροϊδευτικά σχόλια, βιαιοπραγίες, απειλές, ταπείνωση ή δυσφήμιση συμμαθητών, περιθωριοποίηση και βανδαλισμούς (Μαυροσκούφης, 2007).

Ο έντονος λοιπόν προβληματισμός για τον αυξανόμενο αριθμό των συγκρούσεων και τα περιστατικά εκφοβισμού και βίας στα σχολεία, με συχνή πλέον χρήση της έννοιας του «bullying», καθιστούν επιτακτική τη μελέτη και τον σχεδιασμό παρεμβάσεων σε επίπεδο πρόληψης και αντιμετώπισης (Σκλάβου κ.ά., 2024).

Οι εκπαιδευτικές αρχές της Ευρώπης, των ΗΠΑ και άλλων χωρών διεθνώς, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, απεικονίζουν το αυξανόμενο ενδιαφέρον και την προοπτική επένδυσης στον σχεδιασμό και την εφαρμογή προληπτικών προγραμμάτων διαχείρισης της ενδοσχολικής βίας, που καθιστούν τους μαθητές ικανούς να επιλύουν μόνοι τους τις συγκρούσεις, ενισχύουν τη συμμετοχή τους σε ομάδες και στη λήψη αποφάσεων και καλλιεργούν θετική στάση ζωής. Η φιλοσοφία τέτοιων προγραμμάτων αποσκοπεί στην ισόρροπη και ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών και στηρίζεται στην επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία : εκπαιδευτικών, γονέων, τοπικής κοινότητας (Αρτινοπούλου κ.ά., 2016).

Μια από τις πιο προσιτές μορφές ειρηνικής επίλυσης διαφωνιών και συγκρούσεων, η οποία εφαρμόζεται σε πολλά σχολεία σε παγκόσμια κλίμακα είναι η σχολική διαμεσολάβηση.

Πρόκειται για μια διαδικασία εκπαίδευσης μαθητών και μαθητριών να βοηθήσουν τους συμμαθητές τους να συνεργαστούν για την εύρεση μιας λύσης μέσα από προτάσεις που διατυπώνονται και συμφωνίες που προκύπτουν ανάμεσα στα αντικρουόμενα μέρη (Θάνος, 2019). Η συμμετοχή σε ένα πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης είναι προαιρετική και με εξαίρεση πληροφορίες που έχουν νομικό περιεχόμενο ή αφορούν την ασφάλεια ζωής, είναι μια απόλυτα εμπιστευτική διαδικασία. Οι διαμεσολαβητές μαθητές δεν κάνουν κρίσεις ούτε διατυπώνουν συμβουλές και δεν επιβάλλουν αποφάσεις δικές τους στους συμμαθητές τους (Cohen, 2002).

Η σχολική διαμεσολάβηση αποτελεί μια μορφή κοινωνικής διεργασίας και ανήκει στο πλαίσιο της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Αποσκοπεί στην επίλυση μιας σύγκρουσης ανάμεσα σε δύο διαφωνούντα μέρη : τον φορέα πρόκλησης μιας συμπεριφοράς («θύτη») και τον αποδέκτη αυτής («θύμα») με στόχο την αποκατάσταση της μεταξύ τους σχέσης και την ομαλή ένταξη των υπευθύνων στο κοινωνικό σύνολο. Η σχολική διαμεσολάβηση θεωρεί ότι για την επίλυση μιας σύγκρουσης απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αναλυτική κατανόησή της και στη συνέχεια η ανασύνθεσή της σε ένα νέο πλαίσιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από αίσθημα ασφάλειας, θετική αναγνώριση και ισοτιμία και λαμβάνει υπόψη του τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών. Η λύση που θα προκύψει από τη

διαμεσολάβηση πρέπει να ικανοποιεί και τις δύο πλευρές (Αρτινοπούλου, 2010 · Θάνος, 2019).

Σύμφωνα με τον Cremin (2007) και τους Leskova&Haburajoná (2023), είναι σημαντικό ότι η σχολική διαμεσολάβηση σεστιάζει στις ανάγκες των εμπλεκομένων και αποτελεί μια ιδιαίτερα ωφέλιμη διαδικασία για τους μαθητές και τις μαθήτριες στην απόκτηση δεξιοτήτων σημαντικών για την ζωή τους. Ουσιαστικά, τα παιδιά δραστηριοποιούνται στην επίλυση διαφωνιών και συγκρούσεων στις πραγματικές, καθημερινές συνθήκες της σχολικής ζωής και έτσι βελτιώνουν την ποιότητα ζωής τους ως μαθητές και προετοιμάζονται για την ενεργή τους δράση στην μετα-σχολική ζωή τους στην κοινωνία. Κάθε μαθητής έχει την ανάγκη να μάθει πώς να διαχειρίζεται αποτελεσματικά μία σύγκρουση. Χωρίς εκπαίδευση, πολλοί μαθητές και μαθήτριες μπορεί να μην το μάθουν ποτέ. Όσα περισσότερα χρόνια ωστόσο εκπαιδεύονται σε πρακτικές διαμεσολάβησης, τόσο πιο πιθανό είναι να μπορέσουν να εφαρμόσουν αποτελεσματικά αυτές τις πρακτικές τόσο μέσα στην τάξη όσο και στην ζωή τους έξω από αυτήν (Johnson&Johnson, 2002 · Ibarrola-García, 2024).

Έρευνες αποδεικνύουν ότι η διαμεσολάβηση συνομηλίκων έχει ένα πολύ ισχυρό δυναμικό στην πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών βίας στο σχολικό περιβάλλον τόσο στην τυπική εκπαίδευση (Doncevena, 2023 · Λιθοξοΐδου, 2020) όσο και στην ειδική αγωγή (Παπαδοπούλου κ.ά., 2022).

Αναζητώντας τις πρώτες βιβλιογραφικές αναφορές στην διαμεσολάβηση συνομηλίκων, φαίνεται ότι αυτή «γεννήθηκε» στην Αμερική τη δεκαετία του 1970 μέσα από τα προγράμματα διαμεσολάβησης στη γειτονιά και επίλυσης συγκρούσεων στα σχολεία. Από το 1984, Αμερικάνοι εκπαιδευτές και διαμεσολαβητές συνεργάστηκαν για τη δημιουργία ενός εθνικού δικτύου ενώ μέχρι το 1994 είχε ήδη δημιουργηθεί ένα σημαντικό δίκτυο διαμεσολάβησης (Unwin&Osei, 2000). Στην Ελλάδα η διαμεσολάβηση επίσημα ως θεσμός εισάγεται με τον Νόμο 3898/2010 μετά από τη Σύσταση του Συμβουλίου Ευρώπης (R (86/16.12.1986) και την Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2008/52/ΕΚ) (Σκορδάκη, 2012 · Κοντός, 2022).

Σήμερα πολλά σχολεία επιχειρούν την υλοποίηση προγραμμάτων σχολικής διαμεσολάβησης κυρίως στο Δημοτικό Σχολείο και το Γυμνάσιο, όχι όμως και στην προσχολική αγωγή, με τη σκέψη ότι θα συμβάλλουν σημαντικά στην πρόληψη και αντιμετώπιση των συγκρούσεων και των περιστατικών βίας στο σχολικό πλαίσιο. Οι στόχοι των προγραμμάτων της σχολικής διαμεσολάβησης εστιάζουν στην ενδυνάμωση των μαθητών με δεξιότητες και στρατηγικές διαχείρισης συγκρούσεων, στην απόκτηση εργαλείων επικοινωνίας και λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν αποφάσεις στο μέλλον, στην κατανόηση του εαυτού και του άλλου καλύτερα και μέσω αυτών στη βελτίωση του σχολικού κλίματος με την ανάπτυξη υγιών σχέσεων και συνεργασίας μεταξύ των συνομηλίκων (Block&Blazej, 2005).

2. Στοιχεία Εφαρμογής

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο δεύτερο τμήμα του 3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού κατά το σχολικό έτος 2023 – 2024 και διήρκεσε 8 μήνες (Νοέμβριος – Ιούνιος 2024). Το τμήμα αποτελούνταν από 14 παιδιά, 8 νήπια (4 αγόρια και 4 κορίτσια) και 6 προνήπια (3 αγόρια και 3 κορίτσια). Από την συγκεκριμένη ομάδα παιδιών, 4 παιδιά υποστηρίζονταν στο Τμήμα Ένταξης (3 με γνωμάτευση από το Α΄ ΚΕΔΑΣΥ Ανατολικής Θεσσαλονίκης και 1 μέσω της ΕΔΥ).

3. Στόχοι - Επιδιώξεις

Η σχολική διαμεσολάβηση ως μια πρακτική ειρηνικής επίλυσης των συγκρούσεων στο σχολικό πλαίσιο του Νηπιαγωγείου έχει πολλούς και σημαντικούς στόχους για την ανάπτυξη των νηπίων. Οι στόχοι αυτοί δεν διαφέρουν από τους στόχους προγραμμάτων που

υλοποιούνται στις υπόλοιπες σχολικές βαθμίδες (Γρηγοριάδου& Τέλλιου, 2016 · Ανδρέου κ.ά, 2016 - 2017) αλλά προσαρμόζονται στα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της προσχολικής ηλικίας για να μπορέσουν να υλοποιηθούν. Ουσιαστικά, τα νήπια καλλιεργούν και αναπτύσσουν δεξιότητες, οι οποίες αφενός είναι σημαντικές για τη ζωή τους μέσα και έξω από το σχολικό πλαίσιο και αφετέρου αποτελούν μια πολύ σημαντική προετοιμασία για πιο ουσιαστική και ενεργή εμπλοκή τους στα προγράμματα σχολικής διαμεσολάβησης των επόμενων βαθμίδων.

Πιο συγκεκριμένα, οι δραστηριότητες σχολικής διαμεσολάβησης στο νηπιαγωγείο ενισχύουν τα νήπια :

- να κατανοούν τα συναισθήματά τους, να μπορούν να τα αναγνωρίζουν, να τα ονομάζουν, να τα περιγράφουν και να αναζητούν την αιτία που τα δημιουργεί,
- να αναγνωρίζουν και να προσπαθούν να αφουγκραστούν και να ερμηνεύσουν τα συναισθήματα των άλλων,
- να αναπτύσσουν κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας,
- να αναπτύσσουν δεξιότητες διαλόγου και ενεργητικής ακρόασης,
- να αναπτύσσουν την κριτική σκέψη αξιολογώντας δεδομένα,
- να αποδέχονται και να σέβονται την έννοια της διαφορετικότητας,
- να εκφράζουν και να αποδέχονται τη «συγγνώμη» των άλλων κατανοώντας ότι ένα λάθος είναι πάντα πιθανό να συμβεί. Το σημαντικό είναι, όμως, το λάθος να αναγνωρίζεται και να υπάρχει κατανόηση των συνεπειών του και προσπάθεια να μην επαναληφθεί,
- να καλλιεργούν την δεξιότητα της ενσυναίσθησης και τη διάθεση προσφοράς βοήθειας σε μέλη της ομάδας που την χρειάζονται,
- να αναπτύσσουν την αυτονομία και την αυτοπεποίθησή τους καθώς νιώθουν ότι μπορούν να δώσουν λύσεις σε σημαντικά ζητήματα που απασχολούν μέλη της ομάδας,
- να αποκτούν δεξιότητες αναγνώρισης και διαχείρισης συγκρούσεων μέσα και έξω από το σχολικό πλαίσιο,
- να εντοπίζουν και να απορρίπτουν συμπεριφορές προσβλητικές και βίαιες,
- να εμπλέκονται ενεργά στην εύρεση μιας ειρηνικής επίλυσης σε συγκρούσεις και διαφωνίες,
- να εφαρμόζουν τακτικές διαμεσολάβησης.

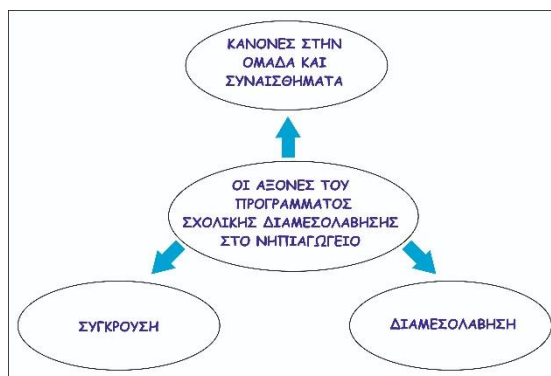
Συνολικά, ένα πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης στο νηπιαγωγείο συμβάλλει σημαντικά και ενισχύει τον βασικό σκοπό του νηπιαγωγείου, που είναι η ολόπλευρη (σωματική, κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική) ανάπτυξη του παιδιού, η ευημερία του και η διαμόρφωση της ταυτότητας του δημοκρατικού πολίτη (Πεντέρηκ.ά, 2021). Μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό πρόγραμμα της προσχολικής εκπαίδευσης καθώς η εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, λαμβάνοντας υπόψη τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας, προάγει την ανάπτυξη ικανοτήτων που βοηθούν το παιδί να ανταποκριθεί με κριτικό και δημιουργικό τρόπο στις προκλήσεις του περιβάλλοντος. Θέτει τις βάσεις για το μέλλον και εδραιώνει θεμελιώδεις αξίες που προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ατομική και συλλογική υπευθυνότητα, σε μια ενταξιακή προοπτική (Πεντέρηκ.ά, 2021). Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν διαστάσεις και στόχους του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης στο νηπιαγωγείο, το οποίο συμβάλλει στην διαμόρφωση ενός θετικού, ασφαλούς και δημοκρατικού κλίματος στο σχολικό περιβάλλον.

4.Μεθοδολογία της διδασκαλίας

Μεθοδολογικά η υλοποίηση ενός προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης προϋποθέτει τη σύμφωνη γνώμη του Συλλόγου Διδασκόντων. Εντάσσεται στις προσπάθειες

αντιμετώπισης περιστατικών σχολικού εκφοβισμού και βίας και είναι σκόπιμο να καταγράφεται στο σχολικό κανονισμό. Ενημερώνονται οι γονείς για την φιλοσοφία του προγράμματος και επιτρέπουν εγγράφως την συμμετοχή των παιδιών τους στο πρόγραμμα. Είναι σημαντικό να προηγείται σχετική επιμόρφωση των υπεύθυνων εκπαιδευτικών που θα συντονίσουν την υλοποίηση του προγράμματος στο σχολείο.

Στο 3^ο Νηπιαγωγείο Νέας Ραιδεστού, η υλοποίηση του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης αποτέλεσε μια πιλοτική προσπάθεια με την υποστήριξη της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας και του 1^{ου} ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. Α΄ Θεσσαλονίκης. Εφαρμόστηκαν όλα τα παραπάνω βήματα έγκρισης του προγράμματος, ενημέρωσης των γονέων και επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και οργανώθηκε ένα πρόγραμμα δραστηριοτήτων δομημένο σε τρεις άξονες.

Εικόνα. 1. Οι άξονες του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης στο νηπιαγωγείο

Ο κάθε άξονας έχει τον αριθμό εργαστηρίων και δραστηριοτήτων που κρίθηκε απαραίτητος για την επίτευξη των αντίστοιχων στόχων. Στο σύνολό τους οι δραστηριότητες όλων των εργαστηρίων του προγράμματος είναι σχεδιασμένες σύμφωνα με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των παιδιών της προσχολικής ηλικίας, έχουν την απαιτούμενη διάρκεια και ενσωματώνουν κάθε φορά το βέλτιστο στάδιο δυσκολίας, ώστε να εγείρουν τον προβληματισμό και να οδηγούν στη μάθηση. Με στόχο την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας και την ενεργή συμμετοχή των νηπίων, όλες οι δραστηριότητες βασίζονται στις αρχές της βιωματικής, διερευνητικής και ομαδοσυνεργατικής μάθησης. Τα παιδιά παρατηρούν, διερευνούν, σχεδιάζουν, πειραματίζονται, εκφράζονται και όλα μαζί συνθέτουν το επόμενο βήμα για τη συνέχιση του προγράμματος. Η κάθε δραστηριότητα επίσης οργανώνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε η συμμετοχή των παιδιών να προσαρμόζεται διαφοροποιημένα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όλων των παιδιών της ομάδας. Με την χρήση πλούσιου εποπτικού υλικού, το κάθε παιδί συμμετέχει σύμφωνα με τις δυνατότητές του και ενισχύεται η διαφοροποιημένη αλλά ενεργή εμπλοκή όλων των μελών της ομάδας. Σημαντικό εργαλείο αποτέλεσε και η χρήση των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) είτε με τη μορφή των πολυμέσων που υποστηρίζουν μια δράση είτε με τη μορφή της ρομποτικής (bee – bot), που βοηθά τα παιδιά να εξασκήσουν πρακτικές και δεξιότητες και να αξιολογήσουν τις γνώσεις που αποκόμισαν από την δραστηριότητα. Στο σύνολό τους, βασικό χαρακτηριστικό όλων των δραστηριοτήτων του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης, όπως και κάθε προγράμματος προσχολικής αγωγής, είναι ο παιχνιδώδης χαρακτήρας τους. Το παιχνίδι σε αυτήν την ηλικία αποτελεί ένα πολύ δυναμικό πλαίσιο ανάπτυξης και μάθησης για τα νήπια και οδηγεί αβίαστα και ευχάριστα σε ουσιαστική μάθηση.

5. Διδακτικό υλικό

Το υλικό το οποίο χρησιμοποιήθηκε σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος είχε ποικιλία, πρωτοτυπία και προκαλούσε το ενδιαφέρον των παιδιών. Αξιοποιήθηκαν πολλά παραμύθια, ιδίως στο πρώτο και δεύτερο εργαστήριο, και βίντεο μικρής διάρκειας, χρήσιμα για τους στόχους των δραστηριοτήτων. Το πιο σημαντικό όμως στοιχείο είναι ότι παράχθηκε ένα πρωτότυπο εποπτικό υλικό, υποστηρικτικό των δραστηριοτήτων, από την υπεύθυνη σχεδιασμού του υλικού, με τις οδηγίες της ειδικής παιδαγωγού του σχολείου και συντονίστριας του προγράμματος. Πρόκειται για ένα σύνολο καρτών, ταξινομημένων σύμφωνα με το θέμα και το στόχο της δραστηριότητας. Ενδεικτικό υλικό παρατίθεται στο Παράρτημα 1.

6. Παρουσίαση των δραστηριοτήτων – Διδακτικά βήματα

Οι δραστηριότητες δομούνται σε 6 εργαστήρια, το κάθε ένα από τα οποία στελεχώνεται με μια σειρά δραστηριοτήτων που ενισχύει τον στόχο του αντίστοιχου εργαστηρίου.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο εργαστήριο, ο στόχος ήταν τα νήπια να θεσπίσουν κανόνες ή να πραγματοποιήσουν μια ανασκόπηση των κανόνων που είχαν ήδη θεσπίσει. Έγινε συζήτηση με θέμα τα στοιχεία της ομάδας τους που την καθιστούν μοναδική και συμβάλλουν στη δημιουργία μιας αίσθησης ηρεμίας και ασφάλειας, που είναι προϋποθέσεις για να περνούν όμορφα και να μαθαίνουν. Τα παιδιά αποτύπωσαν τις ιδέες τους ομαδοσυνεργατικά. Στις επόμενες δραστηριότητες, μέσω της συγκριτικής μελέτης και επεξεργασίας παραμυθιών, τα παιδιά προβληματίστηκαν, σύγκριναν ήρωες, χαρακτήρες και συμπεριφορές και διατύπωσαν συμπεράσματα σχετικά με τα στοιχεία που θεωρούνται σημαντικά σε έναν αρχηγό μιας ομάδας. Στην περίπτωση της τάξης, ο αρχηγός της ομάδας ήταν το παιδί που ένιωθαν τα νήπια ότι μπορούσαν να εμπιστευτούν. Εντόπισαν στοιχεία που θεώρησαν απαραίτητα ή απαγορευτικά για την εμπιστοσύνη τους. Έτσι, σκιαγραφήθηκε σιγά σιγά ο χαρακτήρας που καλείται μεταγενέστερα να επιδεικνύει ένας διαμεσολαβητής για να μπορεί να τον εμπιστευτεί η ομάδα της τάξης.

Το δεύτερο εργαστήριο ήταν ευέλικτο όσον αφορά τον αριθμό των δραστηριοτήτων. Στόχος ήταν να αντιληφθούν τα νήπια την ύπαρξη πολλών συναισθημάτων, τον τρόπο που εκφράζονται και να τα συνδέσουν αιτιολογικά με γεγονότα, συμπεριφορές και πράξεις κυρίως στο σχολικό περιβάλλον. Με τη λήξη του εργαστηρίου ήταν σημαντικό για τα νήπια να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα που βιώνουν, να τα ονομάζουν και να τα ερμηνεύουν και επιπλέον, να μπορούν να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των άλλων και να προσπαθούν να τα κατανοήσουν. Ως έναυσμα των δραστηριοτήτων αξιοποιήθηκαν πολλά παραμύθια και έγινε ένας συνδυασμός από ομαδικές εργασίες, ατομικά φύλλα, βιωματικά παιχνίδια, κατασκευές, ψυχοκινητικά παιχνίδια και πολλά άλλα.

Το τρίτο εργαστήριο εισήγαγε στα νήπια την έννοια της σύγκρουσης και τη συνέδεσε με τους κανόνες του πρώτου εργαστηρίου και τα συναισθήματα του δεύτερου. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάστηκε στα παιδιά μια μεγάλη μάπετ κούκλα, ο Προκόπης ο διαμεσολαβητής. Τα παιδιά προσπάθησαν μέσα από μια ομαδική διαδικασία διερεύνησης να αντιληφθούν το ρόλο του. Ο Προκόπης τραγούδησε στα παιδιά ένα τραγούδι που περιέγραφε τις αρμοδιότητες ενός διαμεσολαβητή στο σχολείο και τους εξήγησε ότι έχει μια βαλίτσα γεμάτη αποστολές για την ομάδα της τάξης. Τα παιδιά μέσα από τις αποστολές αυτές που τους ανέθεσε, προσπάθησαν να εντοπίσουν λανθασμένες συμπεριφορές μέσα στο σχολείο, να κατανοήσουν την έννοια της σύγκρουσης και τα συναισθήματα που αυτή προκαλεί και να συνειδητοποιήσουν ότι κάθε μορφή σύγκρουσης έχει σίγουρα μια διαδικασία αντιμετώπισης και επίλυσης. Επιπλέον, μέσα από παραμύθια και παιχνίδια, τα νήπια αντιλήφθηκαν ότι σε μια σύγκρουση είναι απαραίτητο να ακουστούν και οι δύο αντικρουόμενες πλευρές προκειμένου να γίνει αντιληπτή η αλήθεια. Τέλος, το εργαστήριο ολοκληρώθηκε με τη διατύπωση ιδεών και προτάσεων από όλα τα παιδιά σχετικά με τον τρόπο που αντιδρούν σε μια συμπεριφορά που τα θυμώνει και με παιχνίδια ενεργητικής ακρόασης. Άλλωστε, όλα τα παιδιά είχαν συμφωνήσει ότι είναι πολύ βασική η δεξιότητα να

ακούν προσεκτικά το συνομιλητή με σκοπό την κατανόηση της δικής του αλήθειας και την συνεργασία για την από κοινού επίλυση κάθε ζητήματος.

Στο τέταρτο εργαστήριο το ενδιαφέρον εστιάστηκε στην έννοια και διαχείριση της σύγκρουσης μέσα στο νηπιαγωγείο. Ο Προκόπης ο διαμεσολαβητής παρουσίασε στα παιδιά εικόνες (Βλ. Παράρτημα 1) με συγκρούσεις στο σχολείο και θετικές συμπεριφορές διαχείρισης καταστάσεων που εξελίσσονται στο χώρο του νηπιαγωγείου. Ακολούθησαν πολλά παιχνίδια στα οποία τα παιδιά περιέγραψαν τις συγκρούσεις, εντόπισαν κανόνες που δεν έχουν τηρηθεί, περιέγραψαν τα συναισθήματα των συμμετεχόντων, αναζήτησαν άλλες μορφές ειρηνικής επίλυσης της σύγκρουσης, ταξινόμησαν τις εικόνες σε κατηγορίες και στο τέλος προσπάθησαν να αποδώσουν με μια ζωγραφιά μια σύγκρουση που είχαν ζήσει (είτε τη βίωσαν είτε την παρακολούθησαν) και μια διαφορετική, δική τους λύση σε αυτήν. Στο πλαίσιο αυτού του εργαστηρίου, τα παιδιά εμπνεύστηκαν από τις εικόνες των συγκρούσεων, επέλεξαν ένα αίτιο που μπορεί να οδηγήσει σε μια σύγκρουση και την περιέγραψαν ομαδοσυνεργατικά συνθέτοντας με αυτόν τον τρόπο το δικό τους παραμύθι. Το θέμα του παραμυθιού ήταν μια σύγκρουση ανάμεσα σε ήρωες της επιλογής τους και περιέγραψαν την συμπεριφορά τους και τον τρόπο επίλυσης της σύγκρουσης. Ολοκλήρωσαν την ομαδική δραστηριότητα με την εικονογράφηση του παραμυθιού, τη διαμόρφωση του εξωφύλλου και την επιλογή του τίτλου της ιστορίας, τα οποία αποτύπωσαν στο βιβλίο που δημιούργησαν.

Στην επόμενη δραστηριότητα τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με τους τέσσερις τύπους της σύγκρουσης :

1. Εσωτερική σύγκρουση (σύγκρουση μέσα μας)
2. Διαπροσωπική σύγκρουση (ανάμεσα σε δύο πρόσωπα)
3. Σύγκρουση μέσα σε μια ομάδα
4. Σύγκρουση ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες

Τα παιδιά περιέγραψαν αντίστοιχες εικόνες του εποπτικού υλικού (Βλ. Παράρτημα 2) και άκουσαν σενάρια συγκρούσεων με στόχο να αντιστοιχήσουν το κάθε σενάριο με τον σωστό τύπο σύγκρουσης. Ακολούθησε παιχνίδι με το ρομποτάκι bee – bot για εμπέδωση και αξιολόγηση της κατανόησης των καινούριων εννοιών. Στην επόμενη δραστηριότητα, το αρχικό ερέθισμα δόθηκε στα παιδιά με ένα σύντομο βίντεο, στο οποίο παρουσιάστηκαν τέσσερις ήρωες με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους σύμφωνα με τη στάση τους σε μια σύγκρουση (Βλ. Παράρτημα 3):

1. Ο καρχαρίας
2. Η κουκουβάγια
3. Η αρκούδα
4. Η χελώνα

Στη συνέχεια, τα παιδιά ακούγοντας σενάρια συγκρούσεων ταύτισαν τον κάθε ήρωα με ένα ζώο – τύπο σύμφωνα με την συμπεριφορά του. Αιτιολόγησαν την απάντησή τους και σε παιχνίδι με το ρομποτάκι bee – bot που ακολούθησε, το οδήγησαν στο σωστό ήρωα επάνω στον πίνακα. Στο επόμενο βήμα, τα νήπια κλήθηκαν να συσχετίσουν τις πληροφορίες που είχαν ακούσει για τις διαφορετικές συμπεριφορές που υιοθετούνται κατά την επίλυση μιας σύγκρουσης και να ταυτίσουν τον εαυτό τους με έναν από αυτούς σε μια ζωγραφιά. Το τέταρτο εργαστήριο ολοκληρώθηκε με άλλο ένα παραμύθι από τα παιδιά, τα οποία ουσιαστικά συνέχισαν και ολοκλήρωσαν μια ιστορία ανοιχτού τέλους με ήρωες ζώα, τα οποία διαχειρίζονται μια σύγκρουση μέσα στο δάσος, το κάθε ένα σύμφωνα με τα δικά του χαρακτηριστικά. Εικονογράφησαν το παραμύθι σε ομάδες και επέλεξαν τον τίτλο του παραμυθιού τους.

Το πέμπτο εργαστήριο ξεκίνησε με τον Προκόπη να προσπαθεί να σκιαγραφήσει το ρόλο ενός διαμεσολαβητή μαζί με τα παιδιά. Μέσα από συνεχείς ερωτήσεις και απαντήσεις στο πλαίσιο μιας πολύ ενδιαφέρουσας συζήτησης της ομάδας, καταγράφηκαν όλες οι αναδυόμενες σκέψεις των παιδιών σε ένα ιστόγραμμα του ρόλου του διαμεσολαβητή στο

σχολείο. Στόχος των δραστηριοτήτων του εργαστηρίου ήταν να εκπαιδευτούν όλα τα παιδιά σε δεξιότητες σημαντικές και απαραίτητες για έναν μικρό διαμεσολαβητή. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2 (Βλ. Εργαστήριο 5, Δραστηριότητα II.), είναι σημαντικό στο πλαίσιο μιας διαμεσολάβησης, να μπορεί το νήπιο να αναγνωρίσει και να ονομάσει το συναίσθημα του συνομιλητή του και επιπλέον, να μπορεί να ακούσει και να επαναλάβει πιστά αυτό που άκουσε (ήδη έχουν προηγηθεί παιχνίδια ενεργητικής ακρόασης - Πίνακας 2 : Εργαστήριο 3, Δραστηριότητα VI). Ακολούθησε δραστηριότητα στην οποία τα παιδιά προσπάθησαν μέσα από ένα παιχνίδι συμβόλων να αντιληφθούν ποια είναι η σωστή διατύπωση ερωτήσεων από έναν διαμεσολαβητή διακρίνοντας τις ερωτήσεις σε ανοιχτού και κλειστού τύπου. Στις επόμενες δύο δραστηριότητες του εργαστηρίου τέθηκαν οι κανόνες και τα στάδια μιας σχολικής διαμεσολάβησης με την καθοδήγηση του αντίστοιχου εποπτικού υλικού (Βλ. Παράρτημα 4, 5), το οποίο λειτούργησε καθοδηγητικά στα νήπια. Τα παιδιά αντιλήφθηκαν όσα επιτρέπονται και όσα απαγορεύονται κατά τη διάρκεια μιας σχολικής διαμεσολάβησης, η οποία εξελίσσεται μέσα από μια συγκεκριμένη σειρά διαδοχικών σταδίων. Το εποπτικό υλικό που σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε για τους σκοπούς των δραστηριοτήτων αυτών, αξιοποιήθηκε για την οργάνωση της γωνιάς της σχολικής διαμεσολάβησης στο νηπιαγωγείο.

Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με το έκτο και τελευταίο εργαστήριο, το οποίο έδωσε στα παιδιά την ευκαιρία να βιώσουν σενάρια διαμεσολάβησης μέσα από βιωματικά παιχνίδια και κουκλοθέατρο. Παιχνίδια με το ρομποτάκι bee – bot λειτούργησαν και πάλι ως μια διασκεδαστική διαδικασία εμπέδωσης και αξιολόγησης της γνώσης. Στην τρίτη δραστηριότητα και ενώ όλα τα παιδιά εκπαιδεύονταν και αποκτούσαν σημαντικές δεξιότητες για το ρόλο του διαμεσολαβητή, οργανώθηκε μια ψηφοφορία στην τάξη. Ο στόχος αυτής της δραστηριότητας ήταν διπλός : αφενός το κάθε παιδί να αποφασίσει αν το ίδιο επιθυμεί να έχει το ρόλο του διαμεσολαβητή στο σχολείο και αφετέρου να επιλέξει δύο παιδιά από όλη την ομάδα, που πίστευε ότι μετά την εκπαίδευση με τις αποστολές του Προκόπη, είχε αναπτύξει τις δεξιότητες που απαιτούσε ο ρόλος και μπορούσε να τον εμπιστευτεί ως διαμεσολαβητή. Έγινε καταμέτρηση των ψήφων και επιλέχθηκαν πέντε παιδιά με τις περισσότερες ψήφους για να αποτελέσουν τους διαμεσολαβητές του σχολείου. Το επόμενο βήμα ήταν να φτιάξουν τα παιδιά τη δική τους αφίσα για τη σχολική διαμεσολάβηση αφού πρώτα αποκωδικοποίησαν τις αφίσες του προγράμματος, οι οποίες σχεδιάστηκαν από την Σκουφά Ευανθία. Έχει πολύ ενδιαφέρον να κατανοούν τα νήπια τη χρήση συμβόλων στη μεταφορά μηνυμάτων. Είναι χαρακτηριστικό το συμπέρασμα στο οποίο οδηγήθηκε η ομάδα σχετικά με την επιλογή του φάρου στην μία αφίσα διάχυσης του προγράμματος. Όλα τα παιδιά μαζί, συνεργατικά, σκέφτηκαν πως ο φάρος της διαμεσολάβησης μπορεί ουσιαστικά με το φως του να σκορπίσει το σκοτάδι που προκύπτει από τη στεναχώρια μιας σύγκρουσης. Οι τελευταίες δύο δραστηριότητες αποτελούν ουσιαστικά διαδικασίες αξιολόγησης του προγράμματος και για το λόγο αυτό περιγράφονται παρακάτω.

Πίνακας 2 : Τα εργαστήρια και οι δραστηριότητες του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης του 3^{ου} Νηπιαγωγείου Νέας Ραιδεστού

ΘΕΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
1. Η σχολική τάξη που θέλουμε	I. Οι κανόνες της τάξης μας. Γιατί μου αρέσει η ομάδα μου.	2
	II. Τι ψάχνω σε έναν φίλο εγώ, για να μπορώ να τον εμπιστευτώ !	2-6 Εξαρτάται από τον αριθμό παραμυθιών που θα αξιοποιηθούν

	III.	Τι δεν μου αρέσει ποτέ σε έναν φίλο.	1
2. Μαθαίνω τα συναισθήματά μου	I.	Ποικίλες δραστηριότητες με θέματα συναισθήματα	6-10 Τουλάχιστον 1 διδακτική ώρα για κάθε συναίσθημα, συνήθως 2. Πρόκειται για ένα Εργαστήρι Δεξιοτήτων που λειτουργεί συμπληρωματικά
3. Τι είναι σύγκρουση	I.	I. Ο Προκόπης και το τραγούδι της διαμεσολάβησης	1
	II.	Στάσου να καταλάβω	1
	III.	Σύγκρουση ανάμεσα σε φίλους – Τα συναισθήματά μου	2
	IV.	Όταν μια σύγκρουση συμβαίνει, η ευθύνη και τους δυο βαραίνει	2
	V.	Τι κάνω εγώ, όταν με έναν φίλο δεν συμφωνώ	1
	VI.	Αν θέλω να βοηθώ σωστά, πρέπει να μάθω να ακούω προσεκτικά	2 - 3 Εξαρτάται από τον αριθμό των παιχνιδιών που θα επιλεγούν
4. Σύγκρουση στο Νηπιαγωγείο	I.	Τι σημαίνει σύγκρουση στο νηπιαγωγείο	1
	II.	Μια ειρηνική λύση σε κάθε σύγκρουση	1
	III.	Θετικές και αρνητικές συμπεριφορές μέσα στο σχολείο	1
	IV.	Μια σύγκρουση που έχω ζήσει και της δίνω μια άλλη λύση	1
	V.	Παραμύθι για μια σύγκρουση στο σχολείο	2
	VI.	Οι τύποι της σύγκρουσης	2
	VII.	Ο εαυτός μου μέσα στη σύγκρουση	2
	VIII.	Ιστορία ανοιχτού τέλους με ήρωες τα ζώα της διαμεσολάβησης	2
5. Διαμεσολάβηση, τα πρώτα βήματα	I.	Τι κάνει ένας διαμεσολαβητής	1
	II.	Ασκήσεις εισαγωγής στη διαμεσολάβηση i. Μαντεύουμε συναισθήματα ii. Άκουσα καλά; iii. Το καλωσόρισμα	2
	III.	Πώς ρωτά ένας διαμεσολαβητής	1

	IV.	Τα «ναι» και τα «όχι» της διαμεσολάβησης	1
	V.	Τα στάδια της διαμεσολάβησης	1
6. Εξάσκηση με παιχνίδια ρόλων	I.	Παιχνίδια ρόλων στο σχολείο	2
	II.	Παιχνίδια ρόλων στο σχολείο του δάσους	2
	III.	Η αφήσα της διαμεσολάβησης	2
	IV.	Αξιολόγηση γνώσεων - Συνέντευξη με τον Προκόπη	1
	V.	Αποφοίτηση μικρών διαμεσολαβητών	1

7. Αξιολόγηση

Σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην προσχολική ηλικία, αξιοποιούνται συνδυαστικά διάφορες μέθοδοι και υλικά με επίκεντρο το παιδί και την αύξηση της αυτενέργειάς του σε κάθε πεδίο. Αντίστοιχα, οι μέθοδοι για την αξιολόγηση της μάθησης και της ανάπτυξης των παιδιών που προτείνονται (Οδηγός εκπαιδευτικού για την περιγραφική αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο, 2017) περιλαμβάνουν την αυτοαξιολόγηση, τις συζητήσεις και συνεντεύξεις με τα παιδιά, τον ατομικό φάκελο (portfolio), την παρατήρηση και τις ειδικά οργανωμένες και σχεδιασμένες δραστηριότητες.

Η αξιολόγηση του συγκεκριμένου προγράμματος της σχολικής διαμεσολάβησης στο νηπιαγωγείο πραγματοποιούνταν διαδοχικά σε όλη την πορεία υλοποίησής του και συμπληρωματικά στο τέλος με την ολοκλήρωσή του. Μετά από κάθε δραστηριότητα και στο τέλος κάθε εργαστηρίου, διαδικασίες ανατροφοδότησης αξιολογούσαν τις γνώσεις που αποκόμισαν τα παιδιά από τις αποστολές του Προκόπη και το βαθμό διαχείρισης αυτών των γνώσεων. Πολύτιμος αποδείχτηκε ο ρόλος του Προκόπη, ο οποίος συνεχώς υπέβαλλε τα παιδιά σε ερωτήσεις και από τις απαντήσεις και στάσεις των νηπίων, ευέλικτα προσαρμοζόταν η συνέχιση και διαμόρφωση του προγράμματος.

Με την ολοκλήρωση της υλοποίησης του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης στο σύνολο της τάξης, η διεξαγωγή της αξιολόγησης είναι πολύτιμη για τη συνέχιση της προσπάθειας. Πολύ ικανοποιημένη όλη η ομάδα συνειδητοποίησε πόσο σημαντική ήταν η εμπειρία του προγράμματος για όλους. Τα νήπια συμμετείχαν με ενδιαφέρον, καλλιέργησαν σημαντικές δεξιότητες για τη ζωή τους και εκτός σχολικού πλαισίου, στην καθημερινή τους ζωή. Οι γονείς επικρότησαν την προσπάθεια συνειδητοποιώντας το βαθμό στον οποίο επηρέασε τη σκέψη και συμπεριφορά των παιδιών τους, προσφέροντάς τους σημαντικά εφόδια για τη διαχείριση των σχέσεων με τους συνομηλίκους στην επόμενη σχολική βαθμίδα, το Δημοτικό Σχολείο.

Η τελική αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε από τον Προκόπη τον Διαμεσολαβητή με ατομικές συνεντεύξεις, οι οποίες περιείχαν ερωτήσεις γνώσεων σχολικής διαμεσολάβησης στα παιδιά και στη συνέχεια ακολούθησε απονομή πτυχίων σε όλους. Οι πρώτοι μικροί διαμεσολαβητές είναι μια πραγματικότητα για το 3^ο Νηπιαγωγείο Νέας Ραιδεστού και για το λόγο αυτό, το συγκεκριμένο πρόγραμμα απέκτησε το όνομα «Μικροί Διαμεσολαβητές» και με πλούσιο εποπτικό υλικό συνεχίζει το ταξίδι του.

8. Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ξενόγλωσσες

Block M.F. et Blazej B. (2005). "Resolving Conflict with a Peer Mediation Program", A Manual for grades 4-8, A collaborative project of the Peace Studies Program,

- University of Maine, and Maine Law & Civics Education, University of Southern Maine, with support from the Division of Family Health, Maine CDC, Department of Health and Human Services
- Cremin, H. (2007). *Peer mediation: citizenship and social inclusion revisited*. McGraw Hill
- Cohen, R. (2002). "Quick Guide to Implementing a Peer Mediation Program", The Conflict Resolution Network.
- Doncevoa, S. (2023). "Peer Mediation and Bullying at school, Department of Education and Andragogy", Faculty of Arts, Comenius University in Bratislava
- Ibarrola-García, S. (2024). "Peer relationships: School Mediation benefits for sustainable Peace", *Pastoral Care in Education*, Vol. 42, No. 3, 290 -317
- Johnson, W. D., & Johnson, T. R. (2002). Teaching students to be peacemakers: A meta-Analysis, *Journal of Research in Education*, 12(1), 25–39
- Leskova L., Haburajová Llavská L. (2023). "Peer Mediation as a Means of Eliminating Conflict in the school environment", *Journal of Education Culture and Society*, No. 1
- Unwin R., Oseil. (2000). "Peace education, peer mediation and development education", *Education Journal*, Volume 6, Number 2: 4-7

Ελληνόγλωσσες

- Ανδρέου Α., Λαμπριανού Γ., Ελευθερίου Ε., Κωνσταντίνου Ε., Αδάμου Χ., Χατζησάββα Χ., Χαρίτου Χ. (2016 – 2017). "Σχολική Διαμεσολάβηση στο Δημοτικό Σχολείο – Οδηγός Εκπαιδευτικού", (2016 – 2017), *Παρατηρητήριο για τη βία στο σχολείο*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Αρτινοπούλου Β., Μπαμπάλης Θ. & Νικολόπουλος Β. (2016). "Πανελλήνια έρευνα για την Ενδοσχολική Βία και τον Εκφοβισμό στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση", Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων.
- Αρτινοπούλου, Β. (2010). "Η σχολική διαμεσολάβηση. Εκπαιδεύοντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού", Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ
- Γρηγοριάδου, Ε., & Τέλλιου, Α. (2016). "ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ: ένας Οδηγός για την Επίλυση Συγκρούσεων από Ομηλικούς", Θεσσαλονίκη: ΑΝΤΙΓΟΝΗ.
- Διδάχου Ε., Παπαδημητροπούλου Π., Σταματούκου Χ., Χειλαδάκη Κ.Κ. (2021). "Ανθρώπινα Δικαιώματα και εκπαίδευση : Ξενοφοβία, Ομοφοβία, Σχολική Βία, Ενιαία Εκπαίδευση", *Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*, Τόμος 1.
- Θάνος, Θ. (2019). "Σχολική Διαμεσολάβηση: μια εναλλακτική πρακτική επίλυσης των διαφορών και της βίας στο σχολείο", *Εκπαιδευτική Επικαιρότητα*, τόμος Β', τεύχος 6 28-36
- Κοντός, Γ. (2020). "Η σημασία της Σχολικής Διαμεσολάβησης ως μέθοδος πρόληψης και επίλυσης συγκρούσεων, βίας και διαφορών μεταξύ μαθητών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αντιλήψεις και οφέλη μαθητών από την εφαρμογή της" Λιθοξοΐδου, Α. (2020). "Η πρακτική της Σχολικής Διαμεσολάβησης για την επίλυση συγκρούσεων στο Δημοτικό Σχολείο: Προϋποθέσεις, Δυνατότητες και Όρια Εφαρμογής της", *Διδακτορική Διατριβή*, Φλώρινα.
- Μαυροσκούφης, Δ. Κ. (2007), "Στρατηγικές για τη διαχείριση συγκρουσιακών καταστάσεων και προβληματικών συμπεριφορών στη σχολική τάξη" σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα της Ένωση Καθηγητών Αγγλικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Βόρειας Ελλάδας (ΕΚΑΔΕΒΕ), http://www.ekadeve.gr/gr/arthra_gr.html.
- "Οδηγός εκπαιδευτικού για την περιγραφική αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο" (2017). *Πράξη: «Παρεμβάσεις επιμόρφωσης για την ενίσχυση των σχολικών δομών του εκπαιδευτικού συστήματος» του ΙΕΠ*, Αθήνα.
- Παπαδοπούλου Α., Φιλυπίδης Γ., Μπουκόρου Χ.Β., Σιαροπούλου Μ., Μπουκώρου Χ.Α. (2022). "Η εφαρμογή της Σχολικής Διαμεσολάβησης για την επίλυση

συγκρούσεων μαθητών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες”, 8^ο Διεθνές Συνέδριο για την προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας, Λάρισα, Ελλάδα.

Πεντέρη Ε., Χλαπάνα, Ε., Μέλλιου, Κ., Φιλιππίδη, Α., & Μαρινάτου, Θ. (2021). “Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης Νηπιαγωγείου”, Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» " του ΙΕΠ.

Σκλάβου Κ., Παπαμιχαήλ Σ., Σταμάτη Ε., Σκλάβου, (2024). “Ερμηνευτικές προσεγγίσεις και παρεμβάσεις στο φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού: Μελέτη ανασκόπησης”, Κοινωνική Εργασία -Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, Τομ. 38. Τεύχος 1.

Σκορδάκη, Β. (2012). “Η Διαμεσολάβηση μέσα από τον Νόμο 3898/2010 (Νομοθεσία – Κατ’ άρθρο σχολιασμός), Μια μέρα διαμεσολάβησης”, Αθήνα: έκδοση – διάθεση.

Παράρτημα : Ενδεικτικές εικόνες από το εποπτικό υλικό του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης στο Νηπιαγωγείο «Μικροί διαμεσολαβητές»

1. Οι αφίσες για τη διάχυση του προγράμματος

2. Θετικές και αρνητικές συμπεριφορές (συγκρούσεις) μέσα στο νηπιαγωγείο

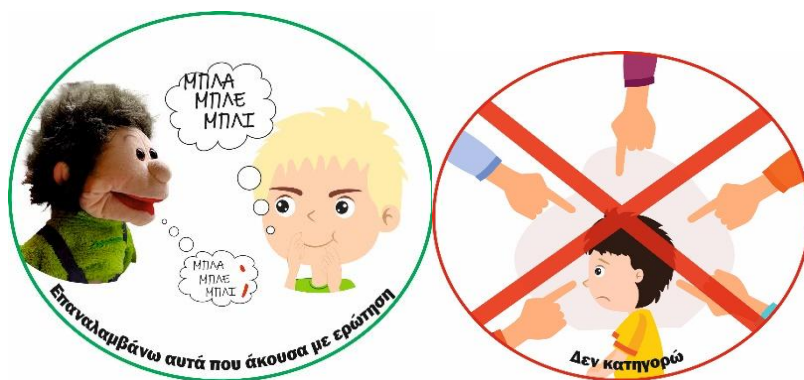
3. Οι τύποι της σύγκρουσης

I. Εσωτερική σύγκρουση

II. Διαπροσωπική σύγκρουση

4. Ο εαυτός μου μέσα στην σύγκρουση

5. Τα «ναι» και τα «όχι» της διαμεσολάβησης.

6. Τα στάδια της διαμεσολάβησης